

Yönetim amacı farklı orman alanlarındaki ekoturizm çekiciliklerinin önceliklerinin belirlenmesi

Tuncay Akgün^a , Kenan Ok^{b,*} , Ersin Yılmaz^c , Ali Ayhan Kul^a , İkrâm Çelik^d

Özet: Bu araştırma, kent ormanı, kültürel değerleri öne çıkmış tarihi bir alan ve yaban hayatı geliştirme alanı örneklerinde, farklı özelliklerdeki korunan alanların ekoturizm çekiciliklerinin önceliklerini analiz etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı, Çilingöz Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ve Sultangazi Mimar Sinan Kent Ormanı araştırma alanı olarak seçilmiştir. Bu doğrultuda, çok kriterli karar verme yöntemlerinden; Doğrusal Kombinasyon Tekniğine dayalı Sıralama (Ranking), Oranlama (Rating) ve İkili Karşılaştırmalar Teknikleri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda ekoturizm çekiciliklerinin öncelik değerlerinin milli parkta, kent ormanında ve yaban hayatı gelişim sahasında farklı olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer yandan, ekoturizm çekiciliklerinin öncelik değerleri, uygulanan tekniğe göre, hem sıra hem önem derecesi itibarıyla değişebilmektedir. Sonuç olarak, bir ekoturizm çekiciliğinin; kuruluş amacı ve yerel özellikleri farklı her yerde aynı öncelik veya önem derecesine sahip kabul edilemeyeceği, bir yer için hesaplanmış önceliklerin bir başka yer için geçerli olmayacağı saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Ekoturizm, Ekoturizm çekicilikleri, Ekoturizm kaynak değerleri

Determination of priorities on ecotourism values in forest areas managed different aims

Abstract: This research has been carried out to analyze priorities of ecotourism attractiveness quantitatively, at the examples of an urban forest, a historical area with prominent cultural values, and wildlife conservation areas. Historical Site of Gellipoli War, Wildlife Improvement Area at Çilingöz and Urban forest at Sultangazi were selected as research areas. In this direction, Ranking, Rating and Pairwise Comparison Techniques which are multi criteria decision methods have been utilized. As a result of the study, it has been found that the priority and importance values of ecotourism attractiveness are different in national parks, urban forests and wildlife development areas. In addition, the priority values of ecotourism attractiveness can vary according to the applied technique both in terms of order and importance. As a result, it is not possible to accept the same priority or importance for any ecotourism attractiveness in any places because of different status, organizational purpose and local characteristics and it doesn't adopt computed priorities for other areas.

Keywords: Ecotourism, Ecotourism attractiveness, Ecotourism resource values

1. Giriş

Dünyaya paralel olarak Türkiye’de de, rekreasyona ve ekoturizme ilgi zamanla artmıştır. 1960 yılında ABD’de çok yönlü kullanım ilkesinin kabul edilmesiyle birlikte, ormanların toplumun rekreasyonel ihtiyaçlarını da karşılayacak şekilde yönetilmesi bir zorunluluk halini alırken, zamanla ekoturizmin de gelişmesi, tatmin edilmesi gereken ihtiyaçları daha çeşitlendirmiş, kaynak yöneticileri açısından sorunun önemini yükseltmiştir. Ekoturizm kavramının ilk defa 1978 yılında Miller tarafından kullanıldığı iddia edilse de (Rahemtulla ve Wellstead, 2001), 1970’lerin ortasından 1980’lerin başlarına doğru geliştirilen ekoturizmlerle ilgili bilgiler Environmental Canada tarafından oluşturulan dokümanlarda geçmektedir (Erdoğan, 2010). Yetmişli yıllardan itibaren gelişmeye başlayan çevre hareketi, ekoturizmin de hem kavramsal hem uygulama

düzeyinde gelişim göstermesini sağlamıştır (Erdoğan, 2010).

Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES) 1990 yılında ekoturizmi “yerel halkın varlığını geliştiren, çevreyi koruyan, doğal alanlara yönelik sorumlu bir seyahat” (TIES, 2010) olarak tanımlamıştır. Kanada Çevre Danışmanlığı Komisyonu ise ekoturizmi; “yerel toplumun bütünlüğüne saygı gösterirken, ekosistemin korunmasına katkıda bulunan aydınlatıcı doğa seyahati” olarak ifade etmektedir. Yapılan bu tanımlardan da anlaşıldığı gibi, ekoturizm, doğal ve kültürel turizm çekiciliklerini hedef alan, tüketmekten çok, çeşitli değerleri keşfetmeye dayalı bir turizm etkinliğidir (Yılmaz vd., 2004). Bu nedenle, ekoturizm bir yandan kırsal alanda kalkınma sorunu yaşayan halk için yeni ekonomik ve sosyal fırsatlar sunarken, diğer yandan, doğal ve kültürel çekiciliklerin neden korunması gerektiği konusunda doğal kaynak yöneticilerine önemli bir farkındalık sağlama olanağı sunmaktadır. Nitekim bu fırsatlar Türkiye’de ve

✉ ^a Marmara Ormancılık Araştırma Enstitüsü, İstanbul
^b İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa, Orman Fakültesi, İstanbul
^c Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Enstitüsü, Antalya
^d Orman Genel Müdürlüğü, İstanbul Orman Bölge Müdürlüğü, İstanbul

@ * **Corresponding author** (İletişim yazarı): kenanok@istanbul.edu.tr

✓ **Received** (Geliş tarihi): 29.07.2020, **Accepted** (Kabul tarihi): 07.09.2020

Citation (Atf): Akgün, T., Ok, K., Yılmaz, E., Kul, A.A., Çelik, İ., 2020. Yönetim amacı farklı orman alanlarındaki ekoturizm çekiciliklerinin önceliklerinin belirlenmesi. Turkish Journal of Forestry, 21(4): 417-427.
DOI: [10.18182/tjf.774829](https://doi.org/10.18182/tjf.774829)

dünyanın pek çok yerinde görülmüş ve “doğru bir ekoturizm yönetiminin nasıl sağlanabileceği” sorusuna yanıtlar aranmaya başlanmıştır.

Bu arayışın dünya ölçeğindeki kanıtlarını, sürdürülebilir turizm kılavuzları yayınlayan Dünya Turizm Örgütü (World Tourism Organisation, WTO) gibi uluslararası kurumsal çalışmalarda (WTO, 1993) veya yerel ekoturizm uygulama çerçevelerinde (Queensland, 2015) görmek mümkündür. Türkiye ormancılığı da ekoturizm veya doğaya dayalı turistik, rekreasyonel talep artışından etkilenmiş ve Ulusal Ormancılık Programı (2004-2023) ile stratejik planlarda konuya yer verilmiştir. Ulusal Ormancılık Programında yer alan politika, strateji ve eylemlerden Türkiye ormancılık sektörünün ekoturizmle; değişen toplumsal taleplere uygun üretimler yapabilmek, yerel halkların haklarına saygılı kırsal kalkınma sağlamak amacıyla ilgilendiği anlaşılmaktadır. Ancak Ulusal Ormancılık Programının ekoturizm yönetiminin henüz ilk aşamaları olan, kavramın tanıtımı, toplumsallaştırılması, potansiyel belirlenmesi aşamalarıyla ilgilendiği, etkinlik planlama, etkinlik uygulama, izleme ve değerlendirme aşamalarıyla ilgili politika ve strateji belirlenmediği görülmektedir (Ok, 2010). Orman Genel Müdürlüğü'nün (OGM) 2017-2021 dönemi Stratejik Planı incelendiğinde, ekoturizmin kurumsal amaçlar içerisinde; ormanların ürettiği mal ve hizmetlerden toplumun optimum düzeyde faydalanmasını sağlamak amacı içerisinde ifade edildiği görülmektedir. OGM, bu amacına erişmek üzere, ekoturizm ve rekreasyon amaçlı ormanlar ayırmaktadır. Benzer şekilde, milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı, tabiatı koruma alanı gibi ekoturizm bakımından daha çekici alanların yönetiminden sorumlu olan Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün (DKMP) çalışmaları da ekoturizm açısından önemlidir. Üstelik DKMP Genel Müdürlüğü'nün sorumluluk sahaları, daha çekici ekoturizm kapasitesine sahipken, ekoturizmin olası olumsuz etkileri açısından da daha büyük bir risk altındadır.

Bu nedenle, OGM veya DKMP genel müdürlükleri bünyesinde yürütülecek ekoturizm etkinliklerinin en “doğru yerde” ve en “doğru şekilde” yönetilmesi gereklidir. Bir başka deyişle, ekoturizmden beklenen ziyaretçi ve kaynak yöneticisi tatmininin sağlanabilmesi için öncelikle bu etkinlikler için en uygun yerin seçilmesi gereklidir.

Başarılı bir yer seçimi için ekoturistlerin neleri görmek istediklerini veya nelere değer verdiklerini bilmek öncelikli bir konudur. Ekoturizm “kaynak değerleri” olarak da tanımlanan çekicilikler, WTO gibi kurumların çıkardığı kılavuzlarda sınıflandırılmıştır. Bu kılavuzlarda yer alan turizm çekicilikleri, doğal ve kültürel çekicilikler şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Doğal çekicilikler; topografya (dağlar, kanyonlar, plajlar, mağaralar, volkanlar, fosil alanları ..), iklim (ısı, yağış, gün ışığı ..), hidroloji (göller, nehirler, şelaleler, sıcak sular ..), yaban hayatı (memeliler, kuşlar, böcekler, ..), vejetasyon (ormanlar, meralar, ..) şeklinde alt sınıflara ayrılmaktadır. Kültürel turizm çekicilikleri ise; yer (tarih öncesi kalıntılar, tarihi mekânlar) veya olay (fuar, panayır, folklorik törenler) şeklinde karşımıza çıkabilen, doğal kaynaklara göre daha fazla alt sınıf içeren turizm çekiciliklerinden oluşmaktadır. Ancak, bir yerde ekoturizm etkinliklerinin başarıyla yapılabilmesi için, doğal ve kültürel ekoturizm çekicilikleri yanında, yörenin yerel altyapısının da uygun olması gerekmektedir. Bu nedenle, yerel alt yapı (su kaynakları, iletişim olanakları, konaklama, beslenme, rekreasyon, spor .. vb.) özelliklerinin de (WTO, 1993; Weaver ve Opperman, 2000) planlanacak alanda olup olmadığının

yapılacak envanter sırasında irdelenmesi gereklidir. WTO tarafından, yerel ekoturizm ve doğa turizmi planlamacılarını desteklemek üzere hazırlanan kılavuz (WTO, 1993) bir bölgedeki ekoturizm değerlerini belirlemekte kullanılabilecek çekicilikler listesi içerse de, bu listede yer alan çekiciliklerden kaç tanesinin veya ne kadarının bir bölgenin ekoturizme uygunluğu veya yeterliliği için gerekli olduğunu açıklamamaktadır. Bu nedenle, bu gibi çekicilik listelerinin aday sahaların uygunluk kararının veya ekoturizm alanlarının kendi içerisinde zonlamasının yapılmasında sadece fikir verdiği, yeterlilik kararının verilmesi noktasında karar vericiyi yalnız bıraktığı görülmektedir.

Esasen ekoturizm özelinde ifade edilen bu eksiklik, rekreasyon planlamasında da, daha önceden hissedilmiş bir boşluktur. Aday alanlar içerisinde rekreasyonel kullanıma en uygun olan alanın belirlenmesi için öncelikle “uygunluğu kanıtlayacak çekicilik veya değerlerin” listelenmesi, ardından bu liste elamanlarının farklı alanlar arası karşılaştırma yapılabilir bir zemine oturtulması gereklidir. Nitekim ekoturizmin kavramsal olarak tanınırlığının artmaya başladığı doksanlı yıllarda, Gülez (1990) toplumun hızla artan rekreasyon ihtiyacının karşılanması amacıyla oluşturulan rekreasyon alanlarının potansiyellerinin, kişisel değerlendirmeler yerine objektif kriterlerle ortaya konabileceği bir yöntem geliştirmeye çalışmıştır. Bir alanın orman içi rekreasyon potansiyelinin (veya ekoturizm kapasitesinin) hesaplanabilmesi için matematiksel pratik bir hesaplama şekli getiren öncü ve değerli bir katkı olan Gülez'in yaklaşımda alan; peyzaj değeri, iklim değeri, ulaşılabilirlik, rekreatif kolaylık ve olumsuz etkenler şeklinde beş ögeye ayrılmaktadır. Gülez (1990) bu alt öğelerin toplamının 100 puana karşılık geleceğini kabul etmiştir. Gülez'e (1990) göre; peyzaj değerinin maksimum %35, iklim değerinin %25, ulaşılabilirliğin %20, rekreatif kolaylığın %20 ve olumsuz etkenlerin %0 olma hali, o alanın %100 rekreasyon potansiyeli taşıdığı anlamına gelmektedir. Gülez (1990), yukarıda belirtilen öğelerin alt bileşenlerini ve hangi hallerde hangi puanları alabileceğini gösteren ayrıntılı bir “*Ormaniçi Rekreasyon Değerlendirme Formu*” hazırlamış ve alt öğeler için puan eşikleri tanımlamıştır.

Gülez'in (1990) yaklaşımında yer alan Peyzaj Değerleri ögesi; alanın büyüklüğü, bitki örtüsü, deniz – göl – akarsu, yüzeysel durum, görsel kalite ve diğer özellikler alt bileşenlerine ayrılmıştır. Bu alt bileşenler, esasen Dünya Turizm Örgütü kılavuzlarında yer alan “Ekoturizm kaynak değeri” veya çekiciliği olarak adlandırılan değerlerin bir kısmıyla örtüşürken, örneğin faunaya özel değerleri dışlamaktadır. Diğer yandan, Gülez'in (1990), ele aldığı değerler arasında, “her planlanan yerde sabit bir hiyerarşik değer skalası” kurduğu görülmektedir. Gülez'in (1990) *Ormaniçi Rekreasyon Değerlendirme Formu*'na göre, bir yerde **ağaçlık, çalılık ve çayırılık** alan varsa, saha bu özelliğinden dolayı 7-8 puan almalıdır. Aynı alan bir **deniz kıyısı** ise bir 7-8 puan daha elde etmektedir. Bir başka deyişle, sahanın sahip olduğu ağaçlık, çalılık ve çayır ile deniz kıyısı eşit önemde peyzaj değerlerini ifade etmektedir. Benzer bakışla, alanda bir deniz kıyısı olması, 7-8 puan getirirken, göl kıyısı olma hali 6-7 puan getirmekte, bir başka deyişle, her zaman deniz kenarı olma hali göl kenarı olmaktan değerli kabul edilmektedir. Gülez (1990), açıklanan puanlama yaklaşımıyla %76'dan yukarı toplam puan elde eden yerleri çok yüksek, %61-75 olan yerleri

yüksek, %45-60 puanlı alanları orta, %30-44 seviyesindeki sahaları düşük rekreasyon değerli kabul ederken, %30'dan düşük puanlı bölgelerin rekreasyon potansiyelinin olmadığını ifade etmektedir.

Orman karakterine sahip alanlarda, kaynağa dayalı planlama çalışmaları yapılması gerektiğine dikkat çekmek ve bir model geliştirmek amacıyla yapılmış bir diğer çalışma Bekdemir'in (2009) "*İstanbul-Azizpaşa Ormanı İçerisinde Bir Rekreasyon Planlama Modeli Oluşturulması*" adlı doktora tezidir. Bekdemir'in (2009) geliştirdiği "Rekreasyonel Kaynak Planlama Modelinde" Rekreasyonel potansiyel üzerinde etkisi olan veriler; a) Olumlu etkenler (vejetasyon, eğitim ve ulaşım yakınlık durumları), b) Olumsuz etkenler (koruma alanına yakınlık ve yerleşim baskısı vb.) ile c) Koruma yaklaşımı ile oluşturulmuş Koruma Eşik değerleri şeklinde ayrılmıştır. Bekdemir (2009) vejetasyon, eğitim ve ulaşım yakınlık değişkenlerini olumlu etkenler olarak adlandırmış ve örneğin "açıklık alanlar ile yapraklı meşcerelerin" çok yüksek rekreasyonel potansiyele sahip olduğunu kabul ederek beş (5) puan almasını uygun görmüştür. Buna karşılık, örneğin eğimi %0-20 olan alanlar çok yüksek rekreasyonel potansiyele sahip alanlar olarak ele alınmıştır.

Türkiye'de gerçekleştirilen bir başka çalışmada ise (Açıksöz vd., 2010) bir yerin ekoturizm kapasitesi ECOS (Ecotourism Opportunity Spectrum, Ekoturizm Fırsatları Spektrumu) yaklaşımıyla saptanmıştır. ECOS yönteminde biyofiziksel, sosyo kültürel ve ekonomik yapı alt bileşenleri altında 22 ölçüt ele alınarak ve yüksek (3), orta (2), düşük (1), yok (0) puanları veya çok yakın (3), yakın (2), uzak (1), çok uzak (0) sayısal karşılıkları kullanılarak, ekoturizm planlamasında dikkate alınması gereken özelliklerin bir sayısallaştırılması yapılmıştır. Ancak, bu puanlar arasındaki ilişkinin bir kabulden öte anlam taşıyıp taşımadığı açıklanmamıştır.

Güleç (1990), Bekdemir (2009) veya Açıksöz vd. (2010) tarafından uygulanan yaklaşımların, ilk bakışta ekoturizm değerlerinin belirlenmesi noktasında kullanılabileceği akla gelse de, bu yaklaşımların literatürde yer alan Ekoturizm kaynak değerlerini sistematik bir şekilde ele almadığı, bazı çekiciliklere atıf yaparken bazılarını dışladığı, çalışılan alanın milli park, tabiat parkı, kent ormanı veya mesire alanı gibi farklı statülere sahip olması halinde, aynı yaklaşımın uygulanabilirliğini sorgulamadığı görülmektedir. Akay ve Zengin (2012) örneğinde görüldüğü gibi, bir yerde var olan çekicilikler listesi oluşturmanın ötesine geçmeye çalışan bu örneklerin geliştirilmesi ve ülke planlama sistemine uyumunun sağlanması gereklidir. Nitekim OGM, ekoturizmi planlama sistematiğine uydurmak amacıyla, orman amenajman planlarında ekoturizm ve rekreasyon fonksiyonu belirlenmiş orman alanlarında ekoturizm güzergahları ve etkinliklerinin belirlenmesi ile sürdürülebilirlik prensipleri dahilinde uygulanması ve kontrolüne dair iş ve işlemlere ilişkin usul ve esasları belirlemeye hizmet etmek üzere 2017 yılında 308 sayılı "*Ekoturizm Fonksiyonlu Alanların İdaresine Ait Usul ve Esaslar*" adlı tebliği çıkarmıştır. Bu tebliğde Güleç'in (1990) yaklaşımı temel alınmış ve ekoturizm çekiciliklerine sayısal değer verilerek "*Ekoturizm Potansiyeli Değerlendirilme Tablosu*" oluşturulmuş fakat planlama için gerekli olan envanter çalışmasında uygulanacak yöntem yeterince açıklanamamıştır. Bilindiği gibi, OGM 2008 yılında ormanları planlama anlayışını değiştiren bir yaklaşımla, orman amenajman yönetmeliğini de değiştirmiş ve "ekosistem tabanlı işlevsel planlamaya"

geçmiştir. Bu anlayışta bir yönetim yapabilmek için öncelikle, hangi ormanların hangi işlevlere (örneğin ekoturizm işlevine) ayrılması gerektiğine karar vermek gereklidir. Bu nedenle, adı geçen yönetmeliğin hayat bulabilmesi için, diğer işlevlerde olduğu gibi, ekoturizm işlevinde de hangi değişkenleri nasıl dikkate alarak, bir orman parçasının ekoturizm açısından diğer ormanlara göre üstün olduğunu ortaya koyabilen bir yaklaşıma gereksinim bulunmaktadır.

Diğer yandan, OGM'nin doğrudan sorumlu olmadığı fakat bağlı olduğu bakanlığın sorumluluğunda olan ve "korunan alan" genel başlığı altında toplanabilecek başkaca doğal değerlerimiz de bulunmakta ve bunlar içinde de, ekoturizm etkinlikleri yapılmaktadır. Hatta ve hatta bu gibi korunan alanların ekoturizm etkinlikleri açısından daha çekici olduğu, fakat plansız yapılan ekoturizmden de en çok zarar görebilecek alanların buralar olduğu görülmektedir. Bu nedenlerle DKMP Genel Müdürlüğü tarafından yönetilen alanlarda gerçekleştirilen ekoturizm etkinlikleri için de benzer bir eksiklik hissedilmektedir. DKMP tarafından yönetilen doğal alanların hepsi, milli park, tabiat parkı şeklinde tanımlanabilecek tek bir statüde bulunmamakta ve statünün mantığına uygun bir planlama tekniğine dayalı faydalanmanın gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, korunan alan yönetiminde de hangi alanların ekoturizm işleviyle donatılacağına açıklanması gereklidir.

Ekoturizm envanteri ve planlamasıyla ilgili yurt içi ve dışı bazı çalışmalar (WTO, 1993; Ok, 2006; Yılmaz vd., 2004; Arslan vd., 2013) bulursa, Güleç (1990), Bekdemir (2009) ve Açıksöz vd. (2010) örneklerinde görülen ve ekoturizm kaynak değerlerinin sayısallaştırılmasına çalışan yayınlanmış çalışmalar olsa da, amacı farklı ekoturizm veya rekreasyon alanları ile korunan alanlardaki ekoturizm çekiciliklerinin önem, öncelik derecelerinin farklılaşımını test eden bir araştırma saptanamamıştır. Bu nedenle, araştırmanın amacı, "çok amaçlı karar verme teknikleri kullanarak, farklı niteliklere sahip ve rekreasyona konu doğal alanlardaki ekoturizm çekiciliklerinin ilgi grupları açısından öncelik ve önemlerini niceliksel olarak analiz etmek, alan yönetim amaçlarındaki değişim ile çekiciliklerin alanda bulunma sıklığı, nadirliği, toplumsal ilgi düzeyi vb. diğer boyutların karar üzerindeki olası etkilerini tartışmak" şeklinde belirlenmiştir.

2. Materyal ve yöntem

2.1. Araştırma alanı

Araştırma alanı olarak, tarihi ve kültürel değerleriyle ön plana çıkan "Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı (*Çanakkale SGTA*), ormanlar ve yaban hayatı ile dikkat çeken "Çilingöz Yaban Hayatı Geliştirme Sahası (*Çilingöz YHGS*)" ve İstanbul gibi büyük bir kent içerisinde ve etkileşiminde yer alan "Sultangazi Mimar Sinan Kent Ormanı (*Sultangazi MSKO*)" seçilmiştir. Bu alanların seçiminde statülerinin farklılıkları kadar, ilgi gösteren grupların farklılığı da dikkate alınmıştır.

Çanakkale SGTA, Çanakkale ili sınırları içerisinde, Gelibolu Yarımadasının güney ucunda, Eceabat ilçesinin yaklaşık tamamını kapsayan ve Çanakkale Boğazı'nın Avrupa yakasında 33.490 ha alanı içeren büyük bir alandır. Alan içerisinde tescilli tarihi sit alanı, kültürel varlık, arkeolojik ve doğal sit alanları bulunmaktadır. Bugün

Çanakkale SGTA olarak adlandırılan yer, 1973 yılında "orman rejimi" içine alınmış ve Millî Park ilan edilmiş, 1997 yılında ise Birleşmiş Milletler Dünya Koruma Birliği Örgütü (IUCN) "Korunan Alanlar" listesine girmiştir. Önceleri orman idaresince yönetilen alan, 2014 yılında Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı'nın kurulmasıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı'na devredilmiştir. Bugün itibarıyla alan "Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı" tarafından yönetilmektedir ve millî park vasfı kaldırılmıştır (ÇSTAB, 2017).

Çilingöz YHGS, 35.445 ha olup, 2005 yılında Yaban Hayatı Geliştirme Sahası olarak tescil edilmiştir. Alanın kuzeydoğusunu Karadeniz, Güneybatısını eski İstanbul-Kırklareli Karayolu, Kuzeybatısını İstanbul il sınırı, Güneydoğusunu ise Çatalca sınırlandırmaktadır. Saha eşsiz florası yanında, özellikle Kızıl geyik ve Karaca türleriyle yaban hayatı açısından dikkat çekicidir. Alan, muhteşem peyzaj değeri, birçok doğa sporunun yapılması için elverişli doğal kaynak değerleri (mağaralar, deniz, göl ve doğa yürüyüş alanları vb.) içermekte ve ayrıca alan içerisinde hali hazırda mevcut bir tabiat parkı bulunmaktadır (DKMP, 2012). Bu özellikleriyle İstanbulluların ekoturizm ve rekreasyonel ihtiyaçları açısından ilgisini çekmektedir.

Sultangazi MSKO, İstanbul ili Sultangazi ilçesi sınırlarında, Alibeyköy baraj gölünün güneybatı kısmı üzerinde, Gazi Mahallesi mevkiinde; İstanbul Orman İşletme Müdürlüğü, Fenertepe Orman İşletme Şefliğinin 171-172 nolu bölmelerinde kurulmuş, 82 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. Saha, 2010 yılında İstanbul Orman Bölge Müdürlüğü tarafından Kent Ormanı olarak tescil edilmiştir. Şehir içerisinde kalan alan özellikle İstanbul halkı tarafından yoğun olarak rekreasyonel amaçlarla kullanılmaktadır.

2.2. Materyal

Ekoturizm kaynakları denildiğinde, planlanacak yerin doğal değerleri, kültürel özellikleri ve turizm yapabilmek için gerekli altyapı durumu (WTO, 1993) bir bütün olarak anlaşılmalıdır. Araştırma sırasında, konuyla ilgili literatür yanında, alanın ekoturizm kaynak değerlerinin envanterini yapabilmek üzere; WTO, 1993; Ok, 2006; Yılmaz vd., 2004; Arslan vd., 2013 örneklerinde görülen formlardan yararlanarak, "Ekoturizm Mevcut Durum Değerlendirme Formu¹" hazırlanmış ve materyal olarak kullanılmıştır. Bu form; havzanın doğal turizm kaynakları (sahiller, plajlar, dağ ve tepeler, ormanlar, flora ve fauna, statülü ve statüsüz korunan alanlar, hidrolojik alanlar, ilginç jeolojik oluşumlar ve mağaralar, panoramik noktalar), kültürel turizm kaynakları (tarihi ve mimari yapılar, tarihi yerler, anıtlar, arkeolojik yer ve buluntular, folklor, gelenekler, festivaller, el sanatları, güzel sanatlar, bilimsel değerler, teknolojik çekicilikler, inanç değerleri, yerel yeme içme, spor, geleneksel, ekolojik tarım) ve yerel turizm altyapısı (ulaşım, enerji kaynakları, su kaynakları, atık su tesisleri, katı atık bertarafı, iletişim, bankacılık, sağlık, konaklama, turizm hizmetleri, beslenme, ekipman tedarikçileri, tur operatörleri ve rehberleri, alışveriş, rekreasyon, eğlence, sportif etkinlik, işgücü, yerel kapasite) alt başlıklarından oluşmuştur.

Ekoturizm kaynak değerlerinin öncelik derecelerinin belirlenmesi aşamasında ise karar vericiler, kamu, ilgili

çıkâr-baskı grupları ve sektör uzmanlarına yönelik olarak, çalışmanın araştırmacıları tarafından "Sıralama, Oranlama ve İkili Karşılaştırmalar Bilgi Formları" hazırlanmış ve araştırmacının bir diğer materyali olarak kullanılmıştır. Ayrıca çalışma alanlarına ait amenajman planları, gelişim planları, gerekçe raporları, harita ve fotoğraflar ile alana yönelik çeşitli tip ve amaçta hazırlanmış her türlü plan, rapor ve benzeri döküman araştırma materyali olarak değerlendirilmiştir.

2.3. Yöntem

Araştırma amacına erişmek üzere "**H₀**: Ekoturizm çekiciliklerinin öncelik değerleri millî parklarda ve kent ormanlarında farklı değildir, **H₁**: Ekoturizm çekiciliklerinin öncelik değerleri millî parklarda ve yaban hayatı gelişim sahalarında farklı değildir, **H₂**: Ekoturizm çekiciliklerinin öncelik değerleri kent ormanlarında ve yaban hayatı gelişim sahalarında farklı değildir, **H₃**: Ekoturizm çekiciliklerinin öncelik değerleri üzerinde, kullanılan karar verme tekniğinin etkisi yoktur, **H₄**: Bir alanın ekoturizm çekicilikleri olarak kabul edilen; doğal, kültürel ve rekreasyonel kaynak değer göstergeleri arasında fark yoktur, şeklinde hipotezler üretilmiştir. Bu hipotezler, Sıralama (Ranking), Oranlama (Rating) ve Doğrusal Kombinasyona dayalı İkili Karşılaştırmalar Tekniklerinden faydalanılarak test edilmiştir.

Araştırma alanlarının statü ve ilgi gruplarının farklılığı nedeniyle, her alana özel "ilgi grupları" tanımlamak gerekli olmuştur. Çanakkale SGTA önceliklendirmesi işleminde ilgi grupları; alan yöneticileri (Çanakkale Savaşları Tarihi Alan Başkanlığı yöneticileri, Çanakkale OBM yöneticileri, Çanakkale Millî Parklar Şube Müdürlüğü yöneticileri), Yerel yönetimler (alan içerisindeki köy muhtarları, Eceabat Belediyesi yöneticileri), İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa (İÜC) Orman Fakültesi öğretim üyeleri, Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm ve Peyzaj Mimarlığı öğretim üyeleri, Marmara Ormancılık Araştırma Enstitüsü araştırmacıları ile ekoturizm konusunda lisanslı yerel rehberler, doğa ve çevre dernekleri, yürüyüş grupları, rehberler odası temsilcileri, otel ve lokanta sahipleri, yerel işletmeciler, tur operatörleri, turistler şeklinde belirlenmiştir. Bu ilgi gruplarından toplam 77 kişi veya kurum temsilcisi ile görüşülmüştür. Çilingöz YHGS önceliklendirme işleminde ise 61 kişi veya kurum temsilcisi (İstanbul OBM yöneticileri, İstanbul Millî Parklar Bölge Müdürlüğü yöneticileri, Alan içerisindeki köy muhtarları, Belediye Başkanı, Alan içi orta öğrenim okul idarecileri, İÜC Orman Fakültesi öğretim üyeleri, Marmara Ormancılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü araştırmacıları, Yerel rehberler, Turizm ve doğa dernekleri, yürüyüş grupları temsilcileri, otel ve lokanta sahipleri, tur operatörleri) katılmıştır. Sultangazi MSKO önceliklendirme işlemine katılan ilgi grupları ise İstanbul OBM yöneticileri, İstanbul Millî Parklar Bölge Müdürlüğü, Sultangazi Belediye Başkan Vekili, Belediye Yöneticileri, Mahalle Muhtarları, İÜC Orman Fakültesi öğretim üyeleri, Marmara Ormancılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü araştırmacıları, Yerel rehberler, yürüyüş ve doğa dernekleri gibi sivil toplum temsilcileri, ekoturistler şeklinde belirlenerek, 41 kişi ile görüşülmüştür. Bu ilgi gruplarından hem Ekoturizm Mevcut Durum Değerlendirme Formu'nun doldurulması istenmiş, hem de her alan için tespit edilen ekoturizm çekiciliklerinin önem ve öncelik sırasını belirlemekte

¹ Sayfa kısıtı nedeniyle atıf yapılan formların örnekleri verilememektedir. Ayrıntılı bilgi makale kaynağı araştırma sonuç raporunda mevcuttur.

kullanılacak ‘‘Sıralama, Oranlama ve İkili Karşılaştırmalar Bilgi Formları’’nın uygulanmasında yararlanılmıştır.

Araştırma alanlarının içerdiği ekoturizm çekiciliklerinin oldukça fazla sayıda ve nitelik itibarıyla değişken bir yapıda olması, araştırmada çok kriterli karar verme tekniklerinin uygulanmasını gerektirmiştir. Bu teknikler, birbirinden bağımsız veya birbiriyle çatışan karar kriterlerinin önceliklendirilmesini, sıralanmasını ve/veya seçilmesini sağladığı gibi, kamu ve çıkar-baskı gruplarının karar verme sürecine doğrudan katılımlarına imkân vermektedir (Nayak ve Panda, 2001). Çok kriterli teknikler, karar verme sürecine şeffaflık ve denetlenebilirlik sağlamaktadır (Brown vd., 2001). Buna karşılık, çok kriterli tekniklerin her birisinin kendine özgü üstünlük ve zayıflıkları bulunmaktadır. Bu nedenle bu araştırmada gerek karşılaştırmalı bilgiler elde etmek, gerekse sonuçların faydalılığını ve geçerliliğini arttırmak için, birden fazla çok kriterli teknik ile çözümlenmeler tekrar edilmiş ve elde edilen sonuçlar karşılaştırılmıştır. Bu doğrultuda Doğrusal Kombinasyon Tekniğine dayalı Sıralama (Ranking), Oranlama (Rating) ve İkili Karşılaştırmalar Tekniklerinden faydalanılmıştır.

Doğrusal Kombinasyon Tekniğinde her bir ekoturizm çekiciliğinin göreceli öncelik değeri ile bu çekiciliklerin bağlı olduğu ana ekoturizm çekicilik faktörünün göreceli öncelik değeri çarpılmaktadır. Böylece ekoturizm çekiciliklerinin göreceli öncelik değerleri aynı ölçüğe konularak, birbirleri ile karşılaştırılabilir hale gelmektedir. Böylece matematiksel olarak ‘‘doğrusal kombinasyon’’ işlemi gerçekleştirilmektedir. Araştırmada kullanılan doğrusal eşitlik Formül 1’de gösterilmiştir.

$$P_{ji} = W_{ji} X_{ji} \quad \text{Formül 1}$$

Formül 1’de, $P_{ji} = j$. ana ekoturizm çekicilik faktöründeki i . ekoturizm çekiciliğinin nihai öncelik değerini, $W_{ji} = i$. ekoturizm çekiciliğinin dâhil olduğu j . ana ekoturizm çekicilik faktörünün göreceli (aynı zamanda nihai) öncelik değerini ifade ederken, $X_{ji} = j$. ana ekoturizm çekicilik faktöründeki i . ekoturizm çekiciliğinin göreceli öncelik değerini göstermektedir.

Sıralama Tekniğinde; ikili karşılaştırmalar yaklaşımından farklı olarak, kriterler kendi aralarında ikili olarak karşılaştırılmamakta, bunun yerine, ölçütlerin göreceli önem derecelerine göre hüküm verilmekte, ardından sıralama yapılmaktadır. Bu sıralama işlemi, ikili karşılaştırmalardaki 1-9 ölçeğine benzeyen ‘‘dokuz dereceli ölçek’’ vasıtasıyla yapılmaktadır. Bu ölçekte; ‘‘1-zayıf oranda önemli’’, ‘‘3-daha az önemli’’, ‘‘5-orta derecede önemli’’, ‘‘7-daha çok önemli’’ ve ‘‘9-aşırı derecede önemli’’ olarak kabul edilmekte ve ‘‘2, 4, 6, 8 değerleri’’ de orta değerler olarak kullanılabilir. Böylece kriterlerin göreceli önem değerleri ya da ağırlıkları, her bir kritere verilen sıraya dayalı olarak hesaplanmaktadır. Araştırmada bir k karar vericisinin j ekoturizm çekiciliği kriterinin alt

kriterine $r_{jk1}, r_{jk2}, \dots, r_{jkm}$ şeklinde bir sıralama verdiği kabul edildiğinde, i alt kriterinin göreceli ağırlık değeri olan W_{ji} değeri Formül 2 ile hesaplanmıştır.

$$W_{ji} = \frac{\sum_k r_{jki}}{\sum_i \sum_k r_{jki}} \quad (i=1, 2, \dots, m) \quad \text{Formül 2}$$

Bu araştırmada kullanılan bir diğer önceliklendirme tekniği olan Oranlama Tekniğinde ise; kriter ağırlıklarına yönelik hükümler bir sıralama yerine, kriter ağırlıkları toplamı 100 olacak şekilde, puanlar ile ifade edilmektedir. Araştırmada her bir ekoturizm çekiciliği için katılımcılardan puan vermeleri istendiğinde, bu koşula dikkat etmeleri özellikle belirtilmiştir.

İkili Karşılaştırmalar Tekniği; karar analizine dâhil olan elemanların kendi aralarında ikili olarak karşılaştırılması ile bu elemanların her birisi için ağırlık değerlerinin belirlenmesini sağlamaktadır. Araştırmada ikili karşılaştırma tekniği uygulanırken; ‘‘*eleman 1 (ekoturizm çekiciliği 1) ile eleman 2 (ekoturizm çekiciliği 2) karşılaştırıldığında hangi eleman daha çok tercih edilir (önemlidir)?*’’ ve ‘‘*daha çok tercih edilen eleman diğer elemana göre ne kadar daha çok tercih edilmektedir?*’’ şeklinde sorular ile ilgilinin hüküm belirtmesi istenmiştir. Bu aşamada Saaty (1990) ikili karşılaştırmalar ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçüğe göre, 1 eşit tercih, 3 kısmen tercih, 5 oldukça tercih, 7 kuvvetle tercih ve 9 kesinlikle tercih edilme hallerini ifade ederken, 2, 4, 6, 8 düzeyler ‘‘orta değerleri’’ temsil etmiştir.

3. Bulgular

3.1. Çanakkale SGTA ekoturizm çekicilik önceliklerine ait bulgular

Çanakkale SGTA ekoturizm çekiciliklerinin ana gruplar itibarıyla öncelik değerlerine yönelik bulgular Çizelge 1’de gösterilmiştir. Kullanılan üç teknikte de kültür turizm kaynakları en öncelikli çekicilik grubu olarak öne çıkmıştır. Her üç tekniğe göre de, ilgi grupları, Çanakkale SGTA için doğal turizm kaynaklarını ikinci önem sırasında ve yerel ekoturizm kaynaklarından daha önemli bulmuşlardır.

Çizelge 1’de yer alan ekoturizm çekicilikleri ana gruplarının içerdiği ve alt çekicilikler olarak adlandırılabilen ekoturizm kaynak değerlerinin öncelikleri ise Çizelge 2’de, gösterilmiştir. Sıralama tekniğine göre Çanakkale SGTA’nın en öncelikli çekiciliği *tarihi yerler* olarak ortaya çıkarken, oranlama ve ikili karşılaştırma teknikleri, *anıtlar* çekiciliğinin en öncelikli olduğunu göstermektedir.

Kullanılan üç önceliklendirme tekniğinin ilk üç sıraya yerleştirdiği ekoturizm çekicilikleri olarak, *tarihi yerler*, *anıtlar* ve *tarihi ve mimari yapılar* öne çıkmaktadır. Buna karşılık, Çanakkale SGTA’nın önceliklendirme sıralamasında alt yapıya ilişkin özellikler son sıralarda kalmıştır.

Çizelge 1. Çanakkale SGTA ana ekoturizm çekicilikleri öncelik değerleri

Ekoturizm çekicilikleri ana grupları	Tekniklere göre öncelik değerleri		
	Sıralama	Oranlama	İkili karşılaştırma
Kültür Turizmi Kaynakları	0,396	52	0,466
Doğal Turizm Kaynakları	0,327	28	0,221
Yerel Ekoturizm Altyapısı	0,278	20	0,149

Çizelge 2. Çanakkale SGTA ekoturizm alt çekicilikleri öncelik değerleri

Ekoturizm çekicilikleri	Tekniklere göre öncelik değerleri		
	Sıralama	Oranlama	İkili karşılaştırma
Tarihi yerler	0,070	1220	0,079
Anıtlar	0,066	1284	0,091
Tarihi ve mimari yapılar	0,060	825	0,069
Sahiller plajlar	0,058	821	0,038
Görsel kalite (Panoramik noktalar)	0,058	491	0,031
Ormanlar	0,050	411	0,026
Arkeolojik yerler ve buluntular	0,045	462	0,046
İnanç açısından önemli yerler ve olaylar	0,043	496	0,029
Doğrudan turizm hizmeti (Ulaşım, konaklama vb.) verenler	0,042	583	0,024
Dağ veya tepeler	0,041	396	0,020
Sahada konaklama olanakları (otel, pansiyon vb. evler)	0,035	254	0,016
Sağlık hizmetleri	0,033	207	0,018
Orman biçimi dışında kalan bitkisel, floristik değerler	0,032	184	0,013
Turizmde çalışan, çalışabilecek işgücü, insan kaynağı	0,032	206	0,012
İlginç jeolojik oluşumlar ve mağaralar	0,031	196	0,014
Atıkların bertaraf olanakları (Katı ve sıvı atıklar)	0,031	188	0,010
Geleneksel tarım, ekolojik tarım	0,030	266	0,018
Sahada alış veriş ve beslenme olanakları	0,030	175	0,012
Hidrolojik alanlar (Göl, gölet ve akarsular)	0,029	163	0,013
Yerel yemekler ve içecekler	0,028	215	0,018
Gelenekler	0,028	194	0,018
Fauna	0,028	140	0,013
El sanatları	0,027	239	0,016
Temel alt yapı (Elektrik, doğalgaz, petrol, içme suyu) olanakları	0,027	116	0,010
Turizme dolaylı destek verenler (İletişim, banka .. vb.)	0,027	148	0,006
Sahada mevcut etkinlikler (Spor, rekreasyon, eğlence)	0,022	123	0,008

3.2. Çilingöz YHGS ekoturizm çekicilik öncelikleri

Çilingöz YHGS için yapılan ekoturizm ana grupları önceliklendirmesinde kullanılan tüm yöntemlerde “doğal turizm kaynakları” ilk sırayı almıştır (Çizelge 3). Çilingöz YHGS için, her üç teknikte de “kültür turizm kaynakları” ikinci önemde görünürken, altyapı ana grubu son sırayı almıştır.

Çilingöz YHGS'nin her bir ana ekoturizm çekicilik faktöründeki alt ekoturizm çekiciliklerinin öncelik değerleri Çizelge 4'de gösterilmiştir. “Doğal Turizm Kaynakları” ana ekoturizm çekicilik faktörü içerisinde yer alan “ormanlar” ekoturizm çekiciliği, sıralama (0,057) ve ikili karşılaştırma tekniğine (0,061) göre Çilingöz YHGS'nin en öncelikli ekoturizm çekiciliği olarak ortaya çıkarken, oranlama tekniğine göre en önemli çekicilik *sahiller ve plajlar* (992) olarak bulunmaktadır.

Çizelge 4'de yer alan bulgular en önemli ilk üç ekoturizm çekiciliği açısından irdelendiğinde, sıralama tekniği *ormanlar*, *sahiller-plajlar*, *tarihi yerler ve spor* şeklinde bir sıralamayı ortaya koyarken, oranlama tekniğinde *sahiller- plajlar*, *ormanlar* ve *fauna* şeklinde bir diziliş ortaya çıkmaktadır. İkili karşılaştırmalar tekniği de, oranlama tekniğiyle aynı ekoturizm çekiciliklerini ilk üç sıraya koymakta, fakat *ormanları*, *sahil ve plajların* önüne geçirecek, birinci önemde tanımlamaktadır. Her üç teknik de altyapıyla ilgili çekicilikleri en alt sıralara yerleştirmiştir.

3.3. Sultangazi MSKO ekoturizm çekicilik önceliklerine ilişkin bulgular

İlgi gruplarına ve her üç önceliklendirme tekniklerine göre Sultangazi MSKO ekoturizm ana çekicilikleri içerisinde en önemli kaynak “Doğal Turizm Kaynakları’dır” (Çizelge 5). Kültür turizmi kaynakları, yerel ekoturizm altyapısından daha öncelikli görülmektedir.

Sıralama tekniği, Sultangazi MSKO ekoturizm alt çekiciliklerinden, *ormanlar*, *görsel kalite* (Panoramik noktalar) ve *hidrolojik alanlar* (göl, gölet ve akarsular) değişkenlerini ilk önceliklere yerleştirmektedir (Çizelge 6). Oranlama tekniği ile ikili karşılaştırma teknikleri de bu çekicilikleri ilk üç öncelikte görmektedir. Ancak, oranlama tekniği *hidrolojik alanların*, *görsel kaliteden* daha öncelikli olduğunu göstermektedir.

Her üç teknik, Sultangazi MSKO örneğinde de ekoturizm altyapısıyla ilgili çekicilikleri son sıralarda önceliklendirmiştir.

3.4. Alan ve tekniklerin karşılaştırma bulguları

Her üç araştırma alanında da aynı envanter formu kullanılarak, ekoturizm çekicilikleri belirlenmişse de, alanların yapısal farklılıkları nedeniyle, bir yerde bulunan ekoturizm çekiciliklerinin birebir karşılıkları diğer bölgelerde bulunamamıştır. Çizelge 7'de araştırma kapsamına giren tüm alanlarda tespit edilen ekoturizm çekicilikleri ile kullanılan önceliklendirme tekniğine göre hesaplanmış öncelik değerleri bulguları toplu olarak gösterilmiştir.

Çizelge 3. Çilingöz YHGS ana ekoturizm çekicilikleri öncelik değerleri

Ekoturizm çekicilikleri ana grupları	Tekniklere göre öncelik değerleri		
	Sıralama	Oranlama	İkili karşılaştırma
Doğal turizm kaynakları	0,409	49	0,470
Kültür turizmi kaynakları	0,302	27	0,205
Yerel ekoturizm altyapısı	0,289	24	0,198

Çizelge 4. Çilingöz YHGS ekoturizm çekicilikleri için hesaplanan öncelik değerleri

Ekoturizm çekicilikleri	Tekniklere göre öncelik değerleri		
	Sıralama	Oranlama	İkili karşılaştırma
Ormanlar	0,057	755	0,061
Sahiller plajlar	0,054	992	0,052
Tarihi yerler	0,049	421	0,025
Spor	0,049	409	0,017
Hidrolojik alanlar (Göl, gölet ve akarsular)	0,048	480	0,040
Fauna	0,047	652	0,043
Tarihi ve mimari yapılar	0,046	464	0,030
Görsel kalite (Panoramik noktalar)	0,045	424	0,039
Geleneksel tarım, ekolojik tarım	0,045	389	0,025
Yerel yemekler ve içecekler	0,044	398	0,019
İlginç jeolojik oluşumlar ve mağaralar	0,041	353	0,035
Gelenekler	0,041	382	0,018
Dağ veya tepeler	0,040	478	0,021
Statülü ve statüsüz (Özellikli) korunan alanlar	0,039	405	0,031
Orman biçimi dışında kalan diğer bitkisel, floristik değerler	0,039	361	0,023
Sahada konaklama olanakları (otel, pansiyon vb. evler)	0,038	330	0,021
Doğrudan turizm hizmeti (Ulaşım, konaklama vb.) verenler	0,035	369	0,015
Sahada alış veriş ve beslenme olanakları	0,033	279	0,016
Sağlık hizmetleri	0,032	215	0,022
Sahada mevcut etkinlikler (Spor, rekreasyon, eğlence)	0,032	290	0,017
Atıkların bertaraf olanakları (Katı ve sıvı atıklar)	0,032	234	0,013
Temel alt yapı (Elektrik, doğalgaz, petrol, içme suyu) olanakları	0,031	216	0,017
Turizmde çalışan, çalışabilecek işgücü, insan kaynağı	0,030	247	0,016
Teknolojik açıdan önemli yer ve kurumlar	0,028	238	0,013
Turizme dolaylı destek verenler (İletişim, banka.. vb.)	0,026	221	0,010

Çizelge 5. Sultangazi MSKO ana ekoturizm çekicilikleri öncelik değerleri

Ekoturizm çekicilikleri ana grupları	Tekniklere göre öncelik değerleri		
	Sıralama	Oranlama	İkili karşılaştırma
Doğal turizm kaynakları	0,449	52	0,540
Kültür turizmi kaynakları	0,288	23	0,175
Yerel ekoturizm altyapısı	0,262	25	0,157

Çizelge 6. Sultangazi MSKO ekoturizm çekicilikleri için hesaplanan öncelik değerleri

Ekoturizm çekicilikleri	Tekniklere göre öncelik değerleri		
	Sıralama	Oranlama	İkili karşılaştırma
Ormanlar	0,118	2067	0,174
Görsel kalite (Panoramik noktalar)	0,103	948	0,084
Hidrolojik alanlar (Göl, gölet ve akarsular)	0,100	1135	0,098
Spor	0,092	808	0,053
Tarihi ve mimari yapılar	0,070	614	0,041
Statülü ve statüsüz (Özellikli) korunan alanlar	0,067	561	0,046
Festivaller, panayırar	0,066	477	0,019
Fauna	0,061	488	0,036
Geleneksel tarım, ekolojik tarım	0,060	424	0,023
Sahada mevcut etkinlikler (Spor, rekreasyon, eğlence)	0,048	723	0,028
Sahada alış veriş ve beslenme olanakları	0,034	349	0,016
Atıkların bertaraf olanakları (Katı ve sıvı atıklar)	0,031	349	0,015
Temel alt yapı (Elektrik, doğalgaz, petrol, içme suyu) olanakları	0,031	250	0,013
Sağlık hizmetleri	0,029	162	0,017
Turizmde çalışan, çalışabilecek işgücü, insan kaynağı	0,025	166	0,010
Doğrudan turizm hizmeti (Ulaşım, konaklama vb.) verenler	0,024	216	0,009
Sahada konaklama olanakları (otel, pansiyon vb. evler)	0,020	151	0,009
Turizme dolaylı destek verenler (İletişim, banka .. vb.)	0,020	134	0,006

Çizelge 7. Farklı bölge ve tekniklere göre ekoturizm çekicilikleri öncelikleri

Ekoturizm çekicilikleri	Çanakkale SGTA			Çilingoz YHGS			Sultangazi MSKO		
	S	O	İK	S	O	İK	S	O	İK
Tarihi ve mimari yapılar	0,060	825	0,069	0,046	464	0,030	0,070	614	0,041
Görsel kalite (Panoramik noktalar)	0,058	491	0,031	0,045	424	0,039	0,103	948	0,084
Ormanlar	0,050	411	0,026	0,057	755	0,061	0,118	2067	0,174
Doğrudan turizm hizmeti verenler	0,042	583	0,024	0,035	369	0,015	0,024	216	0,009
Geleneksel tarım, ekolojik tarım	0,030	266	0,018	0,045	389	0,025	0,060	424	0,023
Sağlık hizmetleri	0,033	207	0,018	0,032	215	0,022	0,029	162	0,017
Sahada konaklama olanakları	0,035	254	0,016	0,038	330	0,021	0,020	151	0,009
Hidrolojik alanlar (Göl, gölet ve akarsular)	0,029	163	0,013	0,048	480	0,040	0,100	1135	0,098
Fauna	0,028	140	0,013	0,047	652	0,043	0,061	488	0,036
Turizmde insan kaynağı	0,032	206	0,012	0,030	247	0,016	0,025	166	0,010
Sahada alış veriş ve beslenme olanakları	0,030	175	0,012	0,033	279	0,016	0,034	349	0,016
Atıkların bertaraf olanakları	0,031	188	0,010	0,032	234	0,013	0,031	349	0,015
Temel alt yapı kaynakları	0,027	116	0,010	0,031	216	0,017	0,031	250	0,013
Sahada mevcut etkinlikler	0,022	123	0,008	0,032	290	0,017	0,048	723	0,028
Turizme dolaylı destek hizmeti verenler	0,027	148	0,006	0,026	221	0,010	0,020	134	0,006
Dağ veya tepeler	0,041	396	0,020	0,040	478	0,021	-	-	-
Gelenekler	0,028	194	0,018	0,041	382	0,018	-	-	-
İlginç jeolojik oluşumlar ve mağaralar	0,031	196	0,014	0,041	353	0,035	-	-	-
Orman biçimi dışında kalan floristik değerler	0,032	184	0,013	0,039	361	0,023	-	-	-
Sahiller plajlar	0,058	821	0,038	0,054	992	0,052	-	-	-
Spor	-	-	-	0,049	409	0,017	0,092	808	0,053
Statülü ve statüsüz alanlar	-	-	-	0,039	405	0,031	0,067	561	0,046
Tarihi yerler	0,070	1220	0,079	0,049	421	0,025	-	-	-
Yerel yemekler ve içecekler	0,028	215	0,018	0,044	398	0,019	-	-	-
Anıtlar	0,066	1284	0,091	-	-	-	-	-	-
Arkeolojik yerler ve buluntular	0,045	462	0,046	-	-	-	-	-	-
El sanatları	0,027	239	0,016	-	-	-	-	-	-
Festivaller, panayırarlar	-	-	-	-	-	-	0,066	477	0,019
İnanç açısından önemli yerler ve olaylar	0,043	496	0,029	-	-	-	-	-	-
Teknolojik açıdan önemli yer ve kurumlar	-	-	-	0,028	238	0,013	-	-	-

S: Sıralama tekniği, O: Oranlama tekniği, İK: İkili karşılaştırma tekniği

Çizelge 7'den görüldüğü gibi, sıralama tekniği sonuçlarına göre Çanakkale SGTA için en önemli çekicilik kaynağı *tarihi yerlerken* (0,070), Çilingoz YHGS ve Sultangazi MSKO'ndaki ormanlar (0,057 ve 0,118) en önemli çekicilik kaynaklarıdır. Ancak, belirlenen öncelik değerleri yüzdelik ifade edildiğinde, *ormanların* Çilingoz YHGS'daki önemi ile (%5,70) Sultangazi MSKO'ndaki öneminin (%11,80) farklı olduğu görülmektedir.

Benzer durum ikinci derece önemdeki çekicilikler için de geçerlidir. Çanakkale SGTA'daki *anıtlar* (%6,66), *tarihi yerlere* (%6,60) yakın bir önem taşırken, Çilingoz'da *Sahil ve plajlar* (%5,40), Sultangazi'de ise *görsel değeri, panoramik önemi olan çekicilikler* (%10,30) ormanlara yakın bir öneme sahiptir. Bu noktada, Çilingoz YHGS ve Sultangazi MSKO'nda *anıt* çekiciliğinin bulunmadığı ve bir karşılaştırmanın yapılamayacağı da düşünülebilir. Ancak, *anıtlar* gibi bir kültür turizm kaynağı olan *tarihi yerler* Çilingoz YHGS'da bulunmakta ve önem derecesi %4,9'a düşerek, alan farklılaşmasının aynı ekoturizm çekiciliğinin önem derecesini etkilediğini göstermektedir. Diğer yandan, bir çekiciliğin varlığıyla diğer çekiciliklerin önem ve önceliğini değiştirebildiği kabul ediliyorsa, yokluğuyla da bu önemi etkileyebildiği düşünülmelidir.

Oranlama Tekniğiyle elde edilen ekoturizm çekiciliklerinin önem derecelerini de % olarak ifade etmek olanaklıdır. Gerek sıralama gerek bölgeler arası karşılaştırma yapmak üzere Çizelge 7'deki Oranlama tekniği sonuçları yüzdelik olarak ifade edildiğinde, Çanakkale SGTA için en önemli ekoturizm çekiciliğinin % 12,84'lük (1284) *anıtlar* olarak ortaya çıktığı, Çilingoz YHGS'nda ise *sahil ve plajların* %9,92'lik (992) bir değerle ilk sıraya geldiği, buna karşılık Sultangazi MSKO'nda %20,62 (2062) düzeyindeki bir önemle *ormanların* ilk sırayı aldığı görülmektedir.

Çizelge 7'de yer alan doğrusal kombinasyona dayalı ikili karşılaştırma sonuçlarını, bu tekniğin dayandığı geometrik ortalamalardan hareket etme ve öncelik değerlerinin toplamının 1 veya 100'e erişmeme özelliği dikkate alınarak, yüzdelik (%) değerlere dönüştürme olanağı bulunamamıştır. Ancak, oranlama yöntemiyle elde edilen bulguların ilk üç sırası ile ikili karşılaştırmayla elde edilen ilk üç sıra, sadece Çilingoz YHGS'da *ormanlar* ile *sahiller ve plajların* yer değiştirmesi şeklinde bir fark oluşmaktadır.

4. Tartışma ve sonuçlar

Çanakkale SGTA'ndaki öncelik değerleri incelendiğinde, her üç teknikte de en yüksek öncelikli ana ekoturizm çekicilik faktörü "*Kültür Turizmi Kaynakları*" olmuşken, bunu sırasıyla "*Doğal Turizm Kaynakları*" ve "*Yerel Ekoturizm Altyapısı*" ana ekoturizm çekicilik faktörleri izlemiştir. "*Doğal Turizm Kaynakları*" ana ekoturizm çekicilik faktöründe sıralama tekniğinde en yüksek öncelikli ekoturizm çekicilikleri "*sahiller, plajlar*" ve "*görsel kalite (panoramik noktalar)*" olmuşken, oranlama ve ikili karşılaştırmalar tekniklerinde en yüksek öncelik değerine sahip ekoturizm çekiciliği "*sahiller, plajlar*" olmuştur. Buna karşın "*Kültür Turizmi Kaynakları*" ana ekoturizm çekicilik faktöründe sıralama tekniğinde "*tarihi yerler*" ekoturizm çekiciliği en yüksek önceliği almışken, oranlama ve ikili karşılaştırmalar tekniklerinde "*anıtlar*" en yüksek öncelikli ekoturizm çekiciliği olarak ortaya çıkmıştır. "*doğrudan turizme hizmet verenler (ulaşım, seyahat ve ulaşım acenteleri, turizm için ekipman sağlayıcılar, tur operatörleri, rehberler, kılavuzlar, turizm büroları, broşürler, hobilere yöneltilen araç durumu)*" ekoturizm çekiciliği ise her üç önceliklendirme tekniğinde "*Yerel Ekoturizm Altyapısı*" ana ekoturizm çekicilik

faktörünün en yüksek öncelikli ekoturizm çekiciliği olmuştur.

Çilingöz YHGS için her üç önceliklendirme tekniği için de en yüksek öncelikli ana ekoturizm çekicilik faktörü “Doğal Turizm Kaynakları” iken, bunu sırasıyla “Kültür Turizmi Kaynakları” ve “Yerel Ekoturizm Altyapısı” ana ekoturizm çekicilik faktörleri izlemektedir. Buna karşın oranlama tekniği kullanıldığında katılımcılar “Doğal Turizm Kaynakları” ana ekoturizm çekicilik faktörü kapsamında “sahiller, plajlar” ekoturizm çekiciliğini, en yüksek öncelikli çekicilik olarak görmekteyken, sıralama ve ikili karşılaştırmalar teknikleri söz konusu olduğunda “ormanlar” ekoturizm çekiciliğine en yüksek önceliği vermektedir. Buna karşın oranlama ve ikili karşılaştırmalar teknikleri uygulandığında katılımcılar için “Kültür Turizmi Kaynakları” ana ekoturizm çekicilik faktörünün en yüksek öncelikli ekoturizm çekiciliği “tarihi ve mimari yapılar” olarak ortaya çıkmışken, sıralama tekniği uygulandığında “tarihi yerler” ile “spor” en yüksek öncelikli ekoturizm çekicilikleri olarak belirlenmiştir. “Yerel Ekoturizm Altyapısı” ana ekoturizm çekicilik faktöründe sıralama tekniği kullanıldığında “sahada konaklama olanakları (mevcut turizm tesisleri, otel, pansiyon ve pansiyona dönüşebilecek evler)”, oranlama tekniği kullanıldığında “doğrudan turizme hizmet verenler (ulaşım, seyahat ve ulaşım acenteleri, turizm için ekipman sağlayanlar, tur operatörleri, rehberler, kılavuzlar, turizm büroları, broşürler, hobilere yöneltilen araç durumu)” ve ikili karşılaştırmalar tekniği kullanıldığında “sağlık hizmetleri” ekoturizm çekicilikleri, en yüksek öncelikli çekicilikler olarak ifade edilmiştir.

Sultangazi MSKO için katılımcılar tarafından yapılan karşılaştırmalara göre, her üç önceliklendirme tekniği kullanılarak elde edilen ana ekoturizm çekicilik faktörleri sıralaması incelendiğinde, her üç teknik için de en yüksek önceliğe sahip ana ekoturizm çekicilik faktörünün “Doğal Turizm Kaynakları” olduğu anlaşılmıştır. Bunu oranlama tekniğinde sırasıyla “Yerel Ekoturizm Altyapısı” ve “Kültür Turizmi Kaynakları” faktörlerinin izlediği, sıralama ve ikili karşılaştırmalar tekniklerinde ise “Kültür Turizmi Kaynakları” ve “Yerel Ekoturizm Altyapısı” faktörlerinin takip ettiği görülmektedir. Sultangazi MSKO’nda her üç önceliklendirme tekniği için de “Doğal Turizm Kaynakları” ana ekoturizm çekicilik faktörü kapsamında en yüksek öncelikli ekoturizm çekiciliğine “ormanlar” sahipken, “Kültür Turizmi Kaynakları” ana ekoturizm çekicilik faktöründe “spor” ekoturizm çekiciliği ve “Yerel Ekoturizm Altyapısı” ana ekoturizm çekicilik faktöründe ise “sahada mevcut etkinlikler (spor, rekreasyon, eğlence)” ekoturizm çekiciliği en yüksek önceliğe sahip olmuştur.

Çalışma alanlarına göre ekoturizm kaynak değer önceliklerinin irdelenmesinde;

Çanakkale SGTA’na yönelik sıralama tekniği çözümlene sonuçlarına göre en yüksek önceliğe sahip ana ekoturizm çekicilik faktörü, 0,396 öncelik değeri ile “Kültür Turizmi Kaynakları” olmuştur. Bunu 0,327 öncelik değeri ile “Doğal Turizm Kaynakları” ana ekoturizm çekicilik faktörü izlemiştir. “Yerel Ekoturizm Altyapısı” ana ekoturizm çekicilik faktörü ise, 0,278 öncelik değeri ile en düşük öncelikli ana ekoturizm çekicilik faktörü olarak ortaya çıkmıştır. Oranlama tekniği çözümlenmesinde görüleceği üzere katılımcılar, “Kültür Turizmi Kaynakları” ana ekoturizm çekicilik faktörünü (52), en yüksek öncelikli ana ekoturizm çekicilik faktörü olarak görmektedir. Bunu

sırasıyla “Doğal Turizm Kaynakları” (28) ve “Yerel Ekoturizm Altyapısı” (20) ana ekoturizm çekicilik faktörleri takip etmektedir. İkili karşılaştırmalar tekniği çözümlenmeleri ile elde edilen öncelik değerlerine göre katılımcılar, en yüksek öncelikli ana ekoturizm çekicilik faktörü olarak “Kültür Turizmi Kaynakları” faktörünü (0,466) düşünmekte, bunu sırasıyla “Doğal Turizm Kaynakları” (0,221) ve “Yerel Ekoturizm Altyapısı” (0,149) ana ekoturizm çekicilik faktörleri izlemektedir.

Çilingöz YHGS için katılımcıların ana ekoturizm çekicilik faktörleri ve her bir ana ekoturizm çekicilik faktöründeki ekoturizm çekicilikleri için yaptıkları karşılaştırmalara göre, sıralama tekniği kullanılarak elde edilen en yüksek öncelikli ana ekoturizm çekicilik faktörü “Doğal Turizm Kaynakları” (0,409) iken, bunu sırasıyla “Kültür Turizmi Kaynakları” (0,302) ve “Yerel Ekoturizm Altyapısı” (0,289) ana ekoturizm çekicilik faktörü izlemektedir. Oranlama tekniği ile hesaplanan ana ekoturizm çekicilik faktörleri içerisinde en yüksek önceliği “Doğal Turizm Kaynakları” (49) faktörüne vermektedir. Bunu sırasıyla “Kültür Turizmi Kaynakları” (27) ve “Yerel Ekoturizm Altyapısı” (24) ana ekoturizm çekicilik faktörleri takip etmektedir. İkili karşılaştırmalar tekniği incelendiğinde; en yüksek önceliğe sahip ana ekoturizm çekicilik faktörünün, 0,470 öncelik değeri ile “Doğal Turizm Kaynakları” faktörü olduğu ortaya çıkmıştır. Bunu 0,205 öncelik değeri ile “Kültür Turizmi Kaynakları” ana ekoturizm çekicilik faktörünün izlediği anlaşılmaktadır. Buna karşın “Yerel Ekoturizm Altyapısı” ana ekoturizm çekicilik faktörünün ise 0,198 öncelik değeri ile diğer ana ekoturizm çekicilik faktörlerine göre nispeten düşük öneme sahip olduğu belirlenmiştir.

Sultangazi MSKO için katılımcılar tarafından yapılan karşılaştırmalara göre, sıralama tekniği kullanılarak elde edilen ana ekoturizm çekicilik faktörleri ve her bir ana ekoturizm çekicilik faktörü içerisindeki ekoturizm çekiciliklerine ait öncelik değerleri incelendiğinde, katılımcılara göre, en yüksek önceliğe sahip ana ekoturizm çekicilik faktörünün “Doğal Turizm Kaynakları” (0,449) olduğu anlaşılmaktadır. Bu ana ekoturizm çekicilik faktörünü sırasıyla “Kültür Turizmi Kaynakları” (0,288) ve “Yerel Ekoturizm Altyapısı” (0,262) ana ekoturizm çekicilik faktörleri izlemektedir. Oranlama tekniği sonucunda elde edilen önceliklere göre en yüksek önceliğe sahip ana ekoturizm çekicilik faktörü “Doğal Turizm Kaynakları” (52) olmuştur. Bunu sırasıyla “Yerel Ekoturizm Altyapısı” (25) ve “Kültür Turizmi Kaynakları” (23) ana ekoturizm çekicilik faktörleri izlemektedir. İkili karşılaştırmalar tekniği çözümlenmelerine göre katılımcılar en yüksek öncelikli ana ekoturizm çekicilik faktörü olarak “Doğal Turizm Kaynakları” faktörünü (0,540) düşünmektedir. Bunu sırasıyla “Kültür Turizmi Kaynakları” (0,175) ve “Yerel Ekoturizm Altyapısı” (0,157) ana ekoturizm çekicilik faktörleri takip etmektedir.

Buraya kadar yapılan açıklamalardan anlaşıldığı gibi, tarihi bir alan olan Çanakkale SGTA bulgularının Sultangazi MSKO’dan farklı olması nedeniyle “**H₀: Ekoturizm çekiciliklerinin öncelik değerleri milli parklarda ve kent ormanlarında farklı değildir**” şeklindeki araştırma hipotezinin reddedilerek, aynı ekoturizm çekiciliğinin milli parklar ile kent ormanlarında aynı öncelikte görülebeyeceği sonucuna erişilmektedir. Bu durum, Çanakkale ve Çilingöz için de geçerlidir ve “**H₀: Ekoturizm çekiciliklerinin öncelik değerleri milli parklarda ve yaban hayatı gelişim**

sahalarında farklı değildir” ve *“H₀: Ekoturizm çekiciliklerinin öncelik değerleri kent ormanlarında ve yaban hayatı gelişim sahalalarında farklı değildir”* şeklindeki hipotezlerin de reddedilmesi gereklidir. Bu kapsamda bir sonuç olarak, milli park, yaban hayatı gelişim alanı, kent ormanı gibi farklı statülere sahip yerlerdeki ekoturizm çekiciliklerini eşit önemde kabul etmek, aynı puan dereceleriyle değerlendirerek, bir toplam kapasite veya değere dönüştürmek, karşılaştırmalar yapmak doğru görünmemektedir.

Bununla birlikte, Çanakkale SGTA’da kültürel ekoturizm değerleri öne çıkarken, Çilingöz YHGS ve Sultangazi MSKO’nda doğal çekiciliklerin öne çıkması *“H₀: Bir alanın ekoturizm çekicilikleri olarak kabul edilen doğal, kültürel ve rekreasyonel kaynak değer göstergeleri arasında fark yoktur”* şeklindeki hipotezin reddedilmesi gerektiğini kanıtlamaktadır.

Çanakkale SGTA, Çilingöz YHGS ve Sultangazi MSKO’na uygulanan Sıralama, Oranlama ve İkili Karşılaştırma teknikleri çok ölçütlü önceliklendirmelerinden de görüldüğü gibi, ekoturizm çekiciliklerinin öncelik değerleri, uygulanan tekniğe göre hem sıra hem önem derecesi itibarıyla değişebilmektedir. Bu sonuçlardan hareketle *“H₀: Ekoturizm çekiciliklerinin öncelik değerleri üzerinde kullanılan karar verme tekniğinin etkisi yoktur”* şeklindeki bir hipotezin kabul edilemeyeceği görülmektedir. Nitekim Ok vd. 2011’de karar verme teknikleri değiştiğinde, ekoturizm etkinliklerinin seçim sonuçlarının da değişebileceği bulunmuştur. Bu nedenle, ister etkinlik seçimi veya karşılaştırması yapılsın, ister ekoturizm çekiciliklerinin önceliklendirilmesiyle ilgilenilsin, kullanılan karar verme tekniğinin sonuçlar üzerindeki etkisini test eden bir duyarlılık analizinin yapılması gerekli görünmektedir.

Karar verme sürecinin en önemli aşamalarından biri, kriterlerin ve alternatiflerin önceliklerinin belirlenmesidir. Zira bu öncelikler karar verme sürecinin sonucunu doğrudan etkilemektedir. Çözümlemenin doğruluğu, önceliklerin yeterli doğrulukta belirlenmesine bağlıdır. Öncelik belirlemede farklı teknikler kullanılmaktadır. Bu tekniklerin doğru sonuçlar vermesi, uygulama kolaylıkları ve formülasyon farklılıkları olduğundan, önceliklerin belirlenmesinde hangi tekniğin kullanılacağı uygulayıcının tercihinine göre değişmektedir. Nitekim sıralama ve oranlama teknikleri daha kolay kullanıma sahip olsalar da, literatürde ikili karşılaştırmalar tekniğinin daha doğru sonuç verdiğine yönelik görüşler bulunmaktadır.

Bir bölgenin içerebileceği ekoturizm çekiciliklerinin envanterinin yapılmasında WTO (1993); Ok (2006); Yılmaz vd. (2004); Arslan vd. (2013) örneklerinde görülen formlardan yararlanmak olanaklıdır. Ancak bir yerin yeterince ekoturizm çekiciliğine sahip olduğuna karar vermek için bu formlarda yer alan çekiciliklerden ne kadarına sahip olmasının yeterli olacağı belirsizdir. Gelinek noktada ekoturizm çekiciliği veya kaynak değeri olarak ifade edilen unsurların, Gülez’in (1990) peyzaj değerlerini tanımlarken ifade ettiği değişkenlere göre, sayı ve çeşit olarak arttığı ortaya çıkmaktadır. Gülez’in (1990) özellikle peyzaj değeri bileşenini kararlaştırırken, örneğin bir dereye 1-4 arası puan verirken, sahile 7-8 puan verilmesi önerisi de aslında bir ağırlıklandırma, önceliklendirme işlemidir. Gülez’in (1990) önerisi kabul edildiğinde, her rekreasyon veya ekoturizm alanında, derelerle sahiller arasında 1’e 7 veya 4’e 8 şeklinde bir öncelik hiyerarşisi ortaya

çıkılmaktadır. Oysa bu araştırmada kullanılan üç ayrı önceliklendirme tekniği, bir ekoturizm çekiciliğinin bir yerde diğerlerine göre daha düşük bir önem gösterebilirken, bir başka yerde daha üst önemlere sahip olabileceğini kanıtlamaktadır. Üstelik aynı ekoturizm çekiciliğinin bir korunan alanda istenen, diğerinde ise istenmeyen özellik olarak değerlendirilmesi olanaklıdır. Örneğin karla kaplı alanları Uludağ Milli Parkında çok önemli bir çekicilik olarak kabul etmek gerekirken, aynı kar miktarını, örneğin Çamburnu C Tipi Rekreasyon Alanında rekreasyonu engelleyen bir durum olarak değerlendirmek mümkündür. Diğer yandan, Ağrı dağı gibi tek bir çekiciliğin, şelaleler, tepeler, dereler içeren pek çok alandan daha çekici olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, çekicilik sayısı çok olan bazı yerlerin, az sayıda çekiciliği barındıran fakat geniş toplumsal kesimlerce ilgi gören yerlerden daha düşük ekoturizm değerinde olma olasılığının da olabileceğini kabul etmek gereklidir.

Belirtilen kaygılar, Bekdemir (2009) ile Açıksöz vd. (2010)’nin kullandığı ECOS yöntemi için de geçerlidir. Açıksöz vd. (2010) çalışmasında ele alınan ve bir yerin ekoturizm kapasitesinin göstergesi olarak kabul edilen ölçütler, ekoturizm çekiciliklerinin bir kısmını ifade edebildiği gibi, kapsam içine giren ekoturizm değerlerinin, sürekli 0, 1, 2 ve 3 rakamlarıyla ve aralarında sabit bir hiyerarşi varmış gibi ele alınmasının mantığı açık değildir. Diğer yandan, bu puanlara göre bir yerin aldığı toplam puanı temel alarak, farklı alanların sıralanması, ancak veri alanlar arasında bir derecelendirme yapabilmek için yaklaşımdır. Göreceli iyi veya daha iyi alanı bulmaya yardım edebilir. Ancak, en yüksek puanlının dahi yeterli ekoturizm potansiyeline sahip olup olmadığına karar verebilmek için belirli eşik değerlere göre bir karşılaştırma yapılması gereklidir. Ne yazık ki, ekoturizm envanter listeleri yayınlayan WTO (1993) örneklerinde dahi bu eşikler yeterince verilmemiş tartışılmamıştır.

Diğer yandan, Çanakkale SGTA, Çilingöz YHGS ve Sultangazi MSKO, örnek alanlarından elde edilen araştırma sonuçlarının, bu alanlar için üretilmiş ekoturizm öncelik değerleri bulgularını, ülkemizde veya dünyanın bir başka yerinde geçerli bir şablon öncelikler seti olarak, kullanmanın yanlışlığını ortaya koyduğunu söylemek olanaklıdır. Bu araştırmayla ekoturizm çekicilikleri hakkında genelleştirmeler yapmanın yanlışlığının kanıtlandığı söylenebilir.

Gerçekten de, dünyanın en kalabalık kentlerinden biri olan İstanbul’da yer alan Sultangazi MSKO’nun gördüğü yüksek talep nedeniyle, dünyanın veya ülkenin başkaca ormanlarıyla karşılaştırıldığında “basit bir orman parçası” olarak adlandırılabilen bir doğal mekanın nasıl önemli hale gelebildiği ortaya çıkmıştır. Bazı nedenlerle Sultangazi’deki ormanlardan daha değerli kabul edilebilecek ormanlar, Çanakkale SGTA içerisinde bulunan diğer ekoturizm çekicilikleriyle karşılaştırıldığında geri sıralarda kalabilmiştir. Bu nedenle, dünyanın her yerinde geçerli olabilecek bir ekoturizm çekicilik değeri skalasından, öneminden veya puanından söz etmek sakıncalı görünmektedir. Ekoturizm çekiciliklerinin yer aldığı bölgede üstlenmiş olduğu rolü, toplumsal ilgi düzeyini, nadirlik veya bolluk oranını dikkate almadan, bu çekiciliklere, kabullere dayalı eşik puanlar vererek bölgesel kapasite kararları vermek oldukça tartışmalı bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Açıklama

Bu makale; Marmara Ormancılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü tarafından 2017-2018 yılları arasında yürütülen 10.8202/2015-2017-2018 numaralı “Yönetim Amacı Farklı Orman Alanlarındaki Ekoturizm Çekiciliklerinin Çok Boyutlu Sayısallaştırılması” adlı araştırma projesi sonuç raporunun özetidir.

Kaynaklar

- Açıksöz, S., Görmüş, S., Karadeniz, N., 2010. Determination of ecotourism potential in national parks: Kure Mountains National Park, Kastamonu-Bartın,Turkey. *African Journal of Agricultural Research*, 5(8): 589-599.
- Akay, B., Zengin, B., 2012. Ekoturizm kaynaklarının geliştirilmesi: doğu Marmara bölgesi örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23): 115-122.
- Arslan, M., Tosun, S., Ok, K., Akkemik, Ü., Köse, N., Aydın, A., Mutlu, H., Güneş, Y., Niyazi, F.S., Güler, N., Karloğlu, N., Güneş, M.Y., 2013. Seben Fosil Ormanı'nın Doğal ve Kültürel Değerlerinin Saptanması ve Uygun Yönetim Planının Geliştirilmesi. *Orman ve Su İşleri Bakanlığı Teknik Bülten Serisi*, No: 20, Ankara.
- Bekdemir, A.P., 2009. İstanbul-Azizpaşa ormanı içerisinde bir rekreasyon planlama modeli oluşturulması. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Brown, K., Adger, W.N., Tompkins, E., Bacon, P., Shim, D. Young, K., 2001. Trade-off analysis for marine protected area management. *Ecological Economics*, 37(3): 417-434.
- ÇSTAB, 2017. Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Planı Araştırma Raporu.,19.06.2017 tarih 3715 Sayılı Bakan Oluru, Çanakkale.
- DKMP, 2012. Çilingöz Yaban Hayatı Geliştirme Sahası Yönetim ve Gelişme Planı, 24.12.2012 tarihli, /11 DKMP oluru, Ankara.
- Erdoğan, N., 2010. Eko-turizm ve doğa temelli turizmin geldikleri noktada kavramsal çerçeve. *Orman Ekosistemlerinde Ekoturizm Çalıştay ve 10. Yılında TODEG*, Ankara, s. 42-51.
- Güleç, S., 1990. Ormaniçi rekreasyon alanının saptanması için geliştirilen bir değerlendirme yöntemi. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 40(2): 132-147.
- Nayak, R.C., Panda, R.K., 2001. Integrated management of a canal command in a river delta using multi-objective techniques. *Water Resources Management*, 15(6): 383-401.
- Ok, K., 2006. Multiple criteria activity selection for ecotourism planning in İğneada, *Turkish Journal of Agriculture and Forestry*, 30(2): 153-164.
- Ok, K., 2010. Türkiye ormancılık sektörü açısından ekoturizm. *Orman Ekosistemlerinde Ekoturizm Çalıştay ve 10. Yılında TODEG*, ISBN 978-9944-0048-5-5 S:53-60 Ankara,
- Ok, K., Okan T., Yılmaz E., 2011. A comparative study on activity selection with multi-criteria decision making techniques in ecotourism planning. *Scientific Research and Essays*, 6(6): 1417-1427.
- Queensland, 2015. Queensland Ecotourism Investment Opportunities, Implementation Framework Ecotourism Facilities on National Parks, 13. Pages. Queensland Government.
- Rahemtulla, Y.G., Wellstead, A.M., 2001. Ecotourism: Understanding expert and academic definitions. *Northern Forestry Centre, Information Report, NOT-X-380*, Canada.
- Saaty, T.L., 1990. How to make a decision: The analytic hierarchy process. *European Journal of Operations Research*, 48(1): 9-26.
- TIES, 2010. The International Ecotourism Society Resmi Web Sayfası, <http://www.ecotourism.org>, Accessed: 02.06.2010.
- Weaver, D., Opperman, M., 2000. *Tourism Management*. John Wiley and Sons, New York.
- WTO, 1993. *Sustainable Tourism Development: Guide for Local Planners*. World Tourism Organisation, Madrid, Spain.
- Yılmaz, E., Ok, K., Okan T., 2004. Ekoturizm planlamasında katılımcı yaklaşımla etkinlik seçimi: Cehennemdere Vadisi örneği. *Çevre ve Orman Bakanlığı Teknik Bülten Serisi*, No: 21, Mersin.